

Náměstí

Název vsi Ondřejov se vykládá jako „Ondřejův dvůr“. Ve středu obce se můžeme zastavit a představovat si, jaké místo ten dávný Ondřej pro svoje sídlo hledal. Našel tu bezpečný prostor s rozhledem, byla tu voda i stín. Ondřejovem neprotéká žádný potok, na náměstí dnes není ani kašna nebo návesní rybníček. Zjistěte, kde je pod povrchem voda schovaná. Díky zachovalým domům s barokními štíty je náměstí památkovou rezervací. Je tu několik selských stavení, fara a také bývalá kempelička (družstevní spořitelna a záložna). Okolo kostela mohou návštěvníci obdivovat prastaré lípy; jedna však chybí. Místo ní tu stojí jen kovový památník.

Před budovou školy upoutává pozornost výrazný památník obětem války. Žáky lákal k lezení, a tak se učitelky rozhodly přiblížit dětem osudy padlých vojáků i přeživších válečných veteránů. Školákům se podařilo vypátrat příběhy o některých padlých, jejichž jména památník připomíná.

Pro náměstí vznikl návrh, který počítá s úpravami veřejného prostoru tak, aby tu mohly trávit čas také děti.

Jakou změnu byste na náměstí uvítali? Kam v Ondřejově rádi chodíte?

Na staré pohlednici vidíme ondřejovské náměstí s rybníčkem.

Barokní statek, později kempelička. Od roku 1957 se tu vyráběly slavné remosky, malé přenosné troubky.

☑ Zamyslete se, k čemu by mohl střed obce sloužit v současnosti a jak ho upravit, aby tu bylo lidem příjemně. Připravte projekt s nákresem a myslete na různé skupiny obyvatel (místní i návštěvníky), ptáky, hmyz a dešťovou vodu. Inspirujte se animací **Ulice budoucnosti**.

Nezapomeňte na úsporné veřejné osvětlení. V Ondřejově je víc než jinde důležité, aby se z pouličních lamp, výloh nebo budov nešířil světelný smog. Zbytečné svícení ale nevádí jen astronomům. Zjistěte, jaké dopady má **světelný smog** na zdraví lidí, stromy ve městech, ptáky a hmyz.

Ozdoby na domech

Rozhlédněte se po náměstí. Poznáte podle ozdob nebo různých detailů na domech, které z nich byly postaveny ve stejném období?

Kostel, fara, selská stavení i bývalá kempelička pocházejí z období baroka. Na ondřejovské hvězdárně najdete na fasádě obrazy vytvořené v období secese. Některé domy na náměstí byly přestavěné a podle typických ozdob už jejich stáří neodhadneme. Z které doby asi pochází budova s nápisem „C. a k. pošta“ s dvouhlavou orlicí?

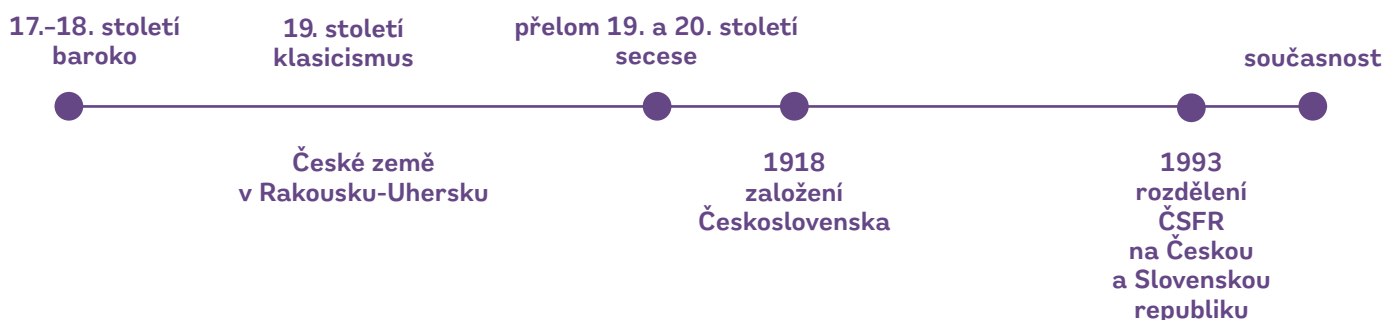
Časová osa

Vyfoťte si detaily domů a pokuste se jejich fotografie seřadit od nejstaršího po nejmodernější. Zdůvodněte, proč jste je seřadili právě takto.

Časovou osu si můžete na náměstí odkrokovat a vytištěné fotky položit na zem. Nebo si fotky pověste na časovou osu – šňůru ve třídě nebo na školní chodbě.

Z vlastních fotek nebo obrázků můžete také vytvořit třeba hrací karty.

Pro kvarteto obrázky sestavte do čtveřic podle tvarů nebo období (baroko, secese, ptáci, geometrické tvary apod.).

Lípy jako památné stromy

Lípa je považována za český národní strom. V Ondřejově kromě obrovských lip kolem kostela najdete lípy na mnoha dalších místech. Jako tzv. **Lípy republiky** nebo **Lípy svobody** měly vysazené stromy připomínat vznik Československa v roce 1918. Lípy doprovázejí významná místa jako kostely nebo sochy svatých a rozcestí odedávna, ty u ondřejovského kostela jsou přibližně 250 let staré.

Zdejší lípy změřte a odhadněte jejich věk pomocí kalkulačky **Tree Age Calculator**.

Tip

S aplikací [Tree Check](#) zjistíte, kolik vody strom odpaří a jak tedy ochladí své okolí.

Všimněte si, jak velkou korunu má sousední lípa a jaký stín vrhá.

Obrys koruny nebo stínu dávno zmizelé lípy zkuste na podzim vyskládat ze spadaneho listů. Nebo tvar vytvořte z vašich vlastních těl.

Torzo lípy u kaple ve Zvánovicích

Lípa svobody, slavnostně vysazená roku 1921, byla pokácena v době protektorátu za 2. světové války. Na jejím místě dnes stojí kovový památník.

Památné lípy v okolí

Ve Zvánovicích Lípa svobody vysazená v roce 1919 naštěstí pokácena nebyla. Další lípu najdete na návsi a v okolí kaple. Zde stojí tři ohromné staleté lípy a jedno torzo. Lípy stíní také náves v památkově chráněné obci Lensedly. Zjistěte od prarodičů nebo sousedů, kdy a proč byly vysazeny lipové aleje do Turkovic a lípa u ondřejovského mlýna.

Tip

Kdo se dnes o lípy stará? Jakou péči potřebují? Nalezené informace můžete zanést do map na webech www.stromysvobody.cz nebo www.lipyrepubliky.cz.

Švehlova lípa a selská jízda

Lípa před kempeličkou (č. p. 38) byla nazývána **Švehlova lípa**. Vysadili ji zřejmě mladíci z okolních selských stavení. Jednalo se o účastníky každoroční selské jízdy, na kterou v **Ozvěnách Ondřejova** vzpomíná Jan Šála.

Že už ulicemi Ondřejova žádné průvody kluků na koních nejezdí? Tento místní pamětník dává ukončení ondřejovských selských jízd do souvislosti s tzv. Nechanickou aférou. V roce 1947 v obci Nechanice zakázalo ministerstvo vnitra konání velkých závodů selské jízdy. Důvodem bylo propojení selských jízd s agrární stranou, kterou venkov silně podporoval. Komunisty ovládané bezpečnostní sbory bránily v konání závodu 300 jezdců a 5 000 návštěvníků. Tato aféra předcházela komunistickému puči v únoru 1948. Více o této události zjistíte v **Čítance kolektivizace**.

Mladíci z rodin ondřejovských sedláků se účastnili každoroční selské jízdy.

Jak to dopadlo se sedláky? Znáte někoho, kdo dnes v okolí hospodaří a chová krávy nebo koně?

O osudech sedláků za komunistické kolektivizace se dozvíte z **audionahrávek** na webu Regionální učebnice Říčansko. Pusťte se sami do pátrání nebo natáčení reportáží podle návodů v programu **Proměny krajiny** nebo se zapojte do projektu **Příběhy našich sousedů**.

O Antonínu Švehlovi a jeho roli v podpoře rolníků zjistíte více ve videu na [YouTube Muzea Říčany](#).

Kdo byl Antonín Švehla a proč byl oblíbený u místních sedláků?

Co podle tebe vadilo nacistům i komunistům na selských jízdách a na osobě Antonína Švehly?

Citace z ondřejovské kroniky:

Pomník padlým z 1. světové války

Na pomníku najdeme dva nositele stejného příjmení:

FRANTIŠEK ŠÁLA

(nar. 13. 3. 1870, padl 29. 3. 1918)

VÁCLAV ŠÁLA

(nar. 20. 9. 1895, zemřel 16. 6. 1918)

Jaké otázky vás napadají?

Žáci pod vedením paní učitelky Marie Foltánkové zjistili, že se jednalo o otce a syna. Každý padl na jiném místě na frontě v pohraničí mezi dnešním Slovinskem a Itálií. Bojů na sočské frontě se zúčastnilo asi 300 000 českých vojáků a přibližně 50 000 jich padlo.

Otec František Šála padl na bojišti Stupizza u Cividale. Jeho syn Václav Šála přišel o nohu a zemřel ve vojenské nemocnici v Pergine u Tridentu (Trento).

Dne 26. července 1914 byla vyhlášena všeobecná mobilisace (počátek světové války) a všichni občané, kteří patřili k vojsku, narukovali ku svým plukům. Byla to chvíle hrozná, když vyprovázely malé děti své otce, které snad nikdy více neměly spatřiti, takže jest bolno na výjevy ty vzpomínati. V poslední době byli odváděni hoši již po uplynutí 17. roku, takřka děti.

Najděte bojiště na mapě. Víte, jak vypadá zdejší krajina? Projížděli jste tudy někdy cestou na dovolenou?

Rakouští vojáci na italské frontě na bojišti u Soči, 1916.

Václava Špálu možná zasáhla střela či mina nebo ho zranily kameny ze zídky zákopu.

(Minomet na hoře Rombon)

Zdroj: archiv GRANGER ACADEMIC

Vojáci 1. horského střeleckého pluku s kulometem

Žáci zjistili, že paní Marie Šálová (rozená Řeháková) měla kromě syna Václava ještě syna Františka. Narodila se jí také holčička Marie, ta však ve věku 14 měsíců zemřela na zánět průdušek. Vdova Šálová hospodařila i po válce v domě č. p. 34 v Ondřejově se svým druhým synem. Dočkala se vnoučat a doma se jí pak říkalo **babička Áchich**. Napadá vás proč?

Bojoval někdo z vašich příbuzných také v 1. světové válce? Přineste do školy ukázat fotografie nebo věci, které pocházejí z této doby.

Tip

Kdy si připomínáme Den válečných veteránů a proč byl zvolen právě tento den?

Na co byste se zeptali někoho, kdo zažil válku?

